

елемент и в трите езикови подтипа (Влахия, Молдова и Трансилвания), при това, както в езика на черковно-религиозната книжнина, така и в езика на канцелариите. Разликата между последните е в това, че езикът на черковно-религиозната книжнина е по-близък до старобългарските образци¹ и по-консервативен, докато езикът на канцелариите отразява в по-голяма степен фонетичните и морфологични промени в живите славянски езици. Поради това и проф. К. Мирчев смята грамотите и като «прекрасни паметници на българския език»².

Различията по отношение на фонетическия и морфологически строеж между отделните подтипа на книжовнославянския език, румънска редакция, са обусловени повечето от териториални фактори: върху южнославянска основа на езика на влашките грамоти най-чест и типичен е българският елемент, в езика на молдовските — източнославянския. В тези от Трансилвания — сръбският.

Носовите гласни се срещат правилно употребени най-вече в стария период. Например: **бѣдѣт** (Panaitescu³, 36), **сѣда** (Panaitescu, 60), **мѣжа** (Panaitescu, 64), **нарѣжкници** (I. Bogdan, 41), **лѣжакы** (I. Bogdan, *Relații*, 42); **ма** (Costăchescu, II, 305), **клатка** (Costăchescu, 287), **мѣсца** (I. Bogdan, 306).

Правилната употреба на носовките показва, че езикът на грамотите, употребяван в румънските княжества, е бил книжовен език, наложил се благодарение на авторитета на църквата и силата на традицията.

В никакъв случай не може да се говори през този период за наличие на назален елемент в носовките, а само за традиционна употреба на съответните букви. Обаче още в първите наши текстове носовките отразяват процесите на деназализация, станали в съседните славянски езици. Така във Влахия преобладава предаването на **ж** с **ѣ** (**ѣ**), характерно за българския език. Например: **кѣщѣ** (Panaitescu, 105) **бѣдѣт** (Panaitescu, 249), **сѣдѣ** (Panaitescu, 219), **прѣстѣпникѣ** (Panaitescu, 302), **сѣдили** (I. Bogdan, *Relații*, 187), **пѣт** (I. Bogdan, *Relații*, 201) **сѣтѣ** за **сѣтѣ** (I. Bogdan, *Relații*, 62), **казашѣ** вместо **казашж** (I. Bogdan, *Relații*, 253) и т.н.

Този рефлекс се среща спорадично и в другите два подтипа (Трансилвания и Молдова). Така в писмените паметници в Молдова срещаме форми като: **бѣдѣт** (Costăchescu, II, 502); **сѣда**, **сѣкотним** (I. Bogdan, II, 156); **сѣдам** (I. Bogdan, II, 221), в Трансилвания наред с думата **сѣдиѣ** и **сѣдиѣ** (винаги в дат.пад.) се явява няколко пъти и форма **сѣдиѣ** (Tocilescu, 463, 465 468).

Наред с изчезването на назалността при голямата носовка (**жѣѣ**), срещаме често и обратното явление, т.е. употребата на гласната **ж** вместо **ѣ** и **ѣ**, обстоятелство, което ясно показва, че в тоя период **ж** имаше стойност на **ѣ**. Например: **не потѣжнокено** (Panaitescu, 216), **нж** (Panaitescu, 6), **сж** вместо **сѣ** (Panaitescu, 165), **сжидал** (I. Bogdan, *Relații*, 169),

¹ P. P. PANAITESCU, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, vol. I, București, 1959, стр. XI.

² К. МИРЧЕВ, *Историческа граматика на българския език*, София, 1958, стр. 23.

³ Всичките съкращения са дадени на края.